

Nr 75.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående försäljning av Karlbergs kungsgård m. m.; given Drottningholms slott den 14 maj 1914.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över lantförsvarsärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen medgiva,

att den nu å Karlbergs kungsgård förlagda krigsskolan må å tid, som framdeles bestämmes, förläggas till Järvafältet,

att den av krigsskolan nu disponerade marken — Karlbergs kungsgård och den därunder lydande s. k. Solnaskogen samt det till krigsskolan upplåtna området av lägenheten Stenbrottet — må — med undantag av de delar därav, vilka med därå befintliga byggnader böra enligt Kungl. Maj:ts beprövande bibehållas för visst ändamål eller som finnas böra överlätas till statens järnvägar — kronan på det sätt avhändas, att därav kostnadsfritt upplätas de delar, som enligt en blivande stadsplan erfordras till gator, torg och allmänna platser ävensom angränsande vattenområde, samt att de återstående delarna försäljas i den ordning, Kungl. Maj:t bestämmer,

att av de inflytande försäljningsmedlen må icke blott gäldas kostnaderna för själva försäljningen och utgifterna för ordnandet av gator, torg och allmänna platser utan även tagas i anspråk dels 1,275,000 kronor för vissa i statsrådsprotokollet närmare angivna markförvärv till Järvafältet dels ock det belopp, som framdeles kan av riksdagen beviljas till uppförande av nytt etablissemang för krigsskolan,

att återstående försäljningsmedel må, sedan 43,250 kronor tillgodoförts domänfonden, ingå till lantförsvarets fond för byggnader och andra försvarsändamål, samt

att, i mån av behov, de medel, som erfordras till gäldande av kostnaderna för nämnda markförvärv till Järvafältet, högst 1,275,000 kro-

nor, ävensom till bestridande av kostnaderna för ordnande av gator, torg och allmänna platser, må efter Kungl. Maj:ts beprövande av statskontoret förskjutas av tillgängliga medel.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Hj. L. Hammarskjöld.

*Utdrag av protokollet över lantförsvarsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Drottningholms slott
den 14 maj 1914.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Efter gemensam beredning inom lantförsvars- och jordbruksdepartementen anförde chefen för förstnämnda departement, hans excellens herr statsministern Hammarskjöld, följande:

»Sedan Kungl. Maj:t uppdragit åt en kommitté, att, bland annat, avgiva förslag å sådan i Stockholms närhet belägen plats, som, under förutsättning, att Ladugårdsgärdet i framtiden icke komme att användas såsom övningsområde för de i Stockholm förlagda truppförband, kunde anses lämplig såsom övningsfält för desamma, inkom denna kommitté den 19 maj 1903 med betänkande i ämnet och föreslog därvid såsom lämpligt sådant övningsfält ett vidsträckt område sträckande sig från Brunnsvikens strand västerut och norrut ända till sjöarna Ravaln och Översjön. Vid Brunnsviken och i trakten därintill tänkte kommittén sig de flesta kasernetablissemang för stockholmstrupperna förlagda; de nordvästra delarna av fältet — vilket sedermera blivit kallat Järvafältet — avsåg kommittén i främsta rummet för artilleriets

skjutövningar samt upplyste, att dessa trakter tillhörde egendomen Säby och de under Edsberg lydande gårdarna Väsby, Bög och Knista. Kommittén föreslog, att dessa och andra fastigheter skulle för kronans räkning inköpas, samt beräknade kostnaderna för Järvafältets anordnande till övningsfält och anläggande därstädes av skjutbanor till 4,000,000 kronor.

I proposition (nr 114) till 1905 års lagtima riksdag anslöt Kungl. Maj:t sig i huvudsak till kommitténs förslag samt hemställde, bland annat, om riksdagens medgivande, att två närmare angivna områden av norra Djurgården måtte få kronan avhändas, att av de genom försäljning inflytande medel finge användas högst 4,000,000 kronor till förvärvande av den mark, som jämte vissa kronan tillhöriga egendomar av Kungl. Maj:t ansåges böra ingå i övningsfältet, till ersättningar åt boställshavare, arrendatorer och andra personer för mistad besittningsrätt till jord, som för detta ändamål avstodes, m. m., samt till anläggande av skjutbanor, fältets dränering och ordnande i övrigt, i den mån medel härtill kunde av nämnda summa erhållas; att vad som efter nämnda 4,000,000 kronor och vissa andra angivna utgifter — däribland för ordnande av gator och allmänna platser — bleve övrigt av de genom försäljningarna inflytande medel måtte tilläggas lantförsvarets fond för byggnader och andra försvarsändamål samt att, i mån av behov, de medel, som i första hand erfordrades för inköp av mark till övningsfältet m. m., till ersättningar åt enskilde och till bestridande av kostnaderna för ordnandet av gator och allmänna platser, finge efter Kungl. Maj:ts beprövande av tillgängliga medel förskjutas.

Enligt det vid nämnda proposition fogade utdrag av statsrådsprotokollet uttalade dock vid ärendets föredragning dåvarande chefen för lantförvarsdepartementet tvivel om, huruvida beloppet 4,000,000 kronor vore för angivna ändamålen tillräckligt, samt förklarade dessutom, att det ej på förhand borde bestämmas, vilka egendomar, som skulle inköpas, utan borde Kungl. Maj:t tillerkännas rätt att efter hand besluta om lämpliga fastigheters inköpande.

Riksdagen förklarade sig icke hava något att erinra mot anordnande av ett nytt övningsfält på sätt Kungl. Maj:t föreslagit och biföll Kungl. Maj:ts ovanberörda hemställan.

Den s. k. Ladugårdsgärdeskommissionens förslag om inköp av egendomen Säby.

Den s. k. Ladugårdsgärdeskommissionen anmälde i skrivelse den 23 februari 1906, att kommissionen med ägaren av Säby avtalat om egendomens inköpande för kronans räkning för ett pris av 350,000 kronor. Kommissionen ansåg förvärvandet av denna egendom vara nödvändigt med

hänsyn till artilleriets övningar i fältskjutning men förklarade däremot, att de under Edsberg lydande gårdarna Väsby, Bög och Knista kunde för ändamålet undvaras och i allt fall icke borde ifrågakomma till inköp, förr än det för dem fordrade priset högst betydligt nedsattes.

I skrivelse den 15 februari 1913 uppgav chefen för fjärde arméfördelningen, att i huvudsak hela det område, som enligt kommittébetänkandet av den 19 maj 1903 ursprungligen avsetts såsom övningsfält för Stockholms garnison, numera förvärvats med undantag endast av de nordväst om Järfälla och väster om Säbysjön belägna delar, som enligt plan skulle utgöra övningsfältets nordvästra hörn. Ifrågavarande delar utgjordes till allra största delen av egendomen Säby. Förvärvandet av denna egendom med dess omväxlande och ur truppövnings-synpunkt mycket lämpliga terräng, i vilken inginge den del av Säbysjön, som ej tillhörde kronan, skulle vara synnerligen fördelaktigt för fältets rationella utnyttjande, särskilt för artilleriet, som härigenom kunde sättas i stånd att utföra fältskjutningar i huvudstadens närhet och sålunda inbespara tid och kostnader. Arméfördelningschefen ville därför föreslå inköp av egendomen Säby, synnerligast som till hans kännedom kommit, att detta nu kunde ske för jämförelsevis gott pris — vilket, efter vad erfarenheten i liknande fall visat, sannolikt icke skulle bliva händelsen längre fram i tiden.

Arméfördelningschefens förslag om inköp av egendomen Säby.

Med anledning härav meddelade arméförvaltningens fortifikationsdepartement i skrivelse den 19 februari 1913, att då förvärvandet av ifrågavarande egendom syntes av flera skäl önskvärt, fortifikationsdepartementet redan med ägaren inlett underhandlingar om köp, och att dessa underhandlingar lett till avslutandet av ett under förbehåll av Kungl. Maj:ts godkännande den 31 januari 1913 dagtecknat kontrakt, varigenom Douglas Dickson till Kungl. Maj:t och kronan försålt egendomen mot en köpesumma av 450,000 kronor och villkor i övrigt, att tillträdet skulle ske den 1 juli 1913 eller dessförinnan, om Kungl. Maj:ts godkännande av köpet vunnes, att kronan övertog säljarens rättigheter och skyldigheter på grund av ett emellan säljaren och K. V. Th. Printz den 1 april 1906 avslutat kontrakt, varigenom egendomen till Printz utarrenderats till den 14 mars 1916 mot en årlig arrendavgift av 7,500 kronor, med rätt för kronan, vilken vore obetaget att med arrendatorn sluta avtal om andra arrendevillkor, att uppbära arrendavgift för det arrendeår, som toge sin början den 14 mars 1913, varemot kronan skulle vara skyldig tåla avdrag därå för tiden från

Arméförvaltningens fortifikationsdepartements skrivelse den 19 februari 1913.

sistnämnda dag till tillträdesdagen, vilket avdrag tillkomme säljaren, *samt att*, i den mån säljaren vore ansvarig för egendomen påvilande utskylder och besvär (arrendatorn vore eljest enligt kontraktet skyldig att svara för onera), denna ansvarighet övertog av kronan från och med tillträdesdagen. Fortifikationsdepartementet upplyste därjämte, att den sålunda vilkorligt inköpta egendomen omfattade tillhopa 665,9 hektar, varav 247,7 hektar åker, 18,7 hektar äng och 330,9 hektar skogs- och hagmark. Med hänsyn till arealen och egendomens läge ansåg fortifikationsdepartementet den betingade köpeskillingen ej vara för hög utan skälig och tillstyrkte därför chefens för fjärde arméfördelningen framställning.

Statskon-
torets
yttrande.

Sedan statskontoret anmodats avgiva yttrande, huruvida köpeskillingen för egendomen Säby eventuellt skulle kunna utgå från lantförsvarets fond för byggnader och andra försvarsändamål, upplyste statskontoret, *att* denna fond, bildad enligt beslut vid 1902 års riksdag och kungl. brev den 6 juni samma år, uppkommit genom medel, som influtit genom försäljning av fastigheter, anslagna åt lantförsvaret, *att* fondens behållning vid 1912 års slut beräknats uppgå till omkring 794,000 kronor, *att* i avseende å dispositionen av fonden stadgats genom ovanberörda riksdagsbeslut och kungl. brev, att fonden finge för sagda ändamål användas av Kungl. Maj:t efter inhämtande i varje fall av riksdagens medgivande, *att* förutom ett belopp av 4,000 kronor, som år 1904 erlagts såsom avträde åt arrendatorn av förra kronofogdebo-stället St. Köpinge, dittills från fonden utbetalts dels år 1907 enligt beslut vid 1905 års riksdag 100,000 kronor till fullbordande av Gottlands artillerikårs nya kasern, och dels år 1911 enligt beslut vid 1908 års riksdag 1,500,000 kronor till täckande av brist i extra ordinarie anslaget till uppförande av nya byggnader för armén *samt att* några vidare anvisningar å fonden icke vore för statskontoret kända.

Då fonden uppkommit genom avyttrande av för lantförsvaret disponerade fastigheter, ansåg statskontoret den ifrågasatta användningen av densamma för fastighetsförvärv i och för utvidgning av övningsfältet vid Järva stå i god överensstämmelse med de ändamål, fonden avser att främja.

Dåvarande departementschefen ansåg emellertid ytterligare utredning i ärendet önskvärd och anmodade därför arméförvaltningens artilleri-, fortifikations- och civila departement att inkomma med yttrande, huruvida Järvafältet efter föreslagen utvidgning med egendomen Säby bleve

ur alla synpunkter fullkomligt tillräckligt för samtliga Stockholms garnison tillhöriga truppförband, så att jämväl Svea artilleriregemente kunde därstädes bedriva alla sina skjutövningar, samt huruvida det av riksdagen i skrivelse den 26 april 1911 (nr 58) ifrågasatta avyttrande av vissa vid Brunnsviken belägna delar av Järvafältet genom inköpet av Säby underlättades eller icke, dels ock med yttrande huruvida krigsskolan, vars förflyttning från Karlberg ifrågasatts, kunde beredas plats inom de föreslagna gränserna för Järvafältet, och varest i sådant fall område för densamma kunde erhållas.

Efter att till en början hava citerat vissa yttranden i det den 19 maj 1903 avgivna kommittébetänkandet, enligt vilka trakten Spånga—Ravalln skulle erbjuda bästa tillfällen till artilleriskjutövningar, förklarade artilleri-, fortifikations- och civila departementen i skrivelse den 8 mars 1913 sig icke våga påstå, att alla Svea artilleriregementes övningar kunde efter den föreslagna utvidgningen bedrivas å Järvafältet, ty så länge de under Edsberg lydande gårdarna Väsby, Bög och Knista icke inginge i övningsfältet, stode de såsom de väsentligaste ansedda skjutområdena icke till förfogande. Skottlinjernas förlängningar inföllo nämligen på dessa områden, och alla skjutningar i nordlig riktning kunde förhindras av ägare eller arrendatorer till samma områden. Möjligheten till uppgörelse med dessa vore naturligtvis icke utesluten. Erfarenheten gäve dock anledning förmoda, att sådan uppgörelse bleve åtminstone i längden ganska svår att åstadkomma på rimliga villkor, emedan det alltid framträdde en önskan att framtvinga köp eller expropriation, även om den skada eller oro, som i skottlinjerna förlupna kulor kunde förorsaka, ej i verkligheten vore eller behövde vara alltför stor. Genom inköpet av Säby möjliggjordes otvivelaktigt artilleriskjutövningar av olika slag på övningsfältet, under förutsättning likväl att ännu ej inköpta delar av Hästaområdet och även nordöstra delen av Barkarbyområdet förvärvades, för att ej skjutövningarna skulle bliva för mycket kringskurna. Så länge kronan ej vore tillförsäkrad de från början avsedda skjutriktingarna i nordlig riktning från artilleriställningar i trakterna Spånga—Järfälla och Hästa—Järfälla, kunde artilleridepartementet ej anse, att Svea artilleriregementes *alla* skjutövningar skulle kunna verkställas på ifrågavarande övningsfält, utan måste fortfarande, ehuru i mindre utsträckning än förut, anlitas så väl Marma skjutfält som annan mot ersättning tillfälligtvis upplåten mark. För övrigt ville artilleridepartementet framhålla, att Positionsartilleriregementets skjutövningar medförde större risk för kringliggande trakt än fältartilleriets, på grund

Artilleri-,
fortifikations-
och civila
departemen-
tens skrivelse
den 8 mars
1913.

därav att Positionsartilleriregementets projektiler ofta inneslöte ganska stora brisanta sprängladdningar, varför ock särskilt stor försiktighet med dem måste iakttagas. Med nu angivna förbehåll ansåge artilleri- och fortifikationsdepartementen sig, efter samråd med chefen för fjärde arméfördelningen, kunna jakande besvara frågan, huruvida övningsfältet efter inköp av egendomen Säby bleve tillräckligt för samtliga Stockholms garnison tillhörande truppförband. Dock ville fortifikationsdepartementet framhålla lämpligheten av vissa gränsregleringar, som kunde föränleda förvärvandet av mindre områden, vartill medel likväl torde kunna erhållas genom försäljning av andra områden, som för samma ändamål kunde avstås. Sådana regleringar syntes böra företagas exempelvis vid Spånga, så att järnvägen komme att utgöra gränsen för övningsfältet.

Genom övningsfältets tillökning med egendomen Säby underlättades otvivelaktigt avyttrandet av delar, som kunde anses mindre behöfliga för det ändamål, varför fältet förvärvats. Departementen ansåge dock, att några vid Brunnsviken belägna delar av fältet ej härav kunde beröras. Departementen hölle fast mera före, att all mark vid Brunnsviken måste bibehållas. Å de av nämnda vik berörda delar av fältet borde nämligen, såsom alltid avsetts, kasernetablissemangen förläggas; men som Brunnsviksområdet tyvärr icke vore tillräckligt stort för att kunna rymma alla etablissemangen, måste för något eller några truppförband väljas annat område i närheten. Alldeles nödvändigt vore emellertid, att de trupper, för vilka tillgång till en naturlig vattensamling vore ett oundgängligt behov, finge kasernområde intill viken. I första rummet gälde detta ingenjörtrupperna, för vilka detta enda i huvudstadens närhet och nästan det enda i hela övningsfältet befintliga vatten vore nödvändigt för övningarnas bedrivande. Vidare vore det angeläget med hänsyn jämväl till vården av det dyrbara hästmaterialet och övningar med detsamma, att de beridna truppförbanden finge disponera över vatten och därför finge sina kaserner förlagda vid Brunnsviken. Slutligen borde framhållas, att nu ifrågavarande markområde erbjöde i alla avseenden ypperliga och välbelägna byggnadsplatser för kasernetablissemangen. Skulle denna mark försäljas, måste därför etablissemangen läggas å andra antingen nyinköpta eller och vida mindre lämpliga och därför också ekonomiskt ofördelaktigare platser, där bland annat grunder och planeringar skulle medföra så väsentligt ökade kostnader, att en eventuell försäljning nog bleve ekonomiskt ofördelaktig. Departementen kunde därför ej annat än på det allvarligaste avstyrka, att några av de vid Brunnsviken belägna delar av övningsfältet avyttrades.

Enligt departementens, av chefen för fjärde arméfördelningen delade åsikt, bleve genom inköp av egendomen Säby möjligt att åt krigsskolan bereda plats inom de föreslagna gränserna för Järvafältet. Denna plats hade dock vid närmare prövning befunnits icke böra utväljas å någon del av Säbyegendomens område, där krigsskolans förläggning skulle verka hinderligt för artilleriövningar. Men fältets tillökning med nämnda avsevärda område, som bleve tillgängligt för övningar av varjehanda slag, gjorde, att en del av det övriga fältet, så belägen, att den ej berördes av vare sig artilleri- eller andra truppförbands skjutövningar, skulle kunna för krigsskolan avstås. En så belägen plats hade departementen och arméfördelningschefen funnit å det öster om järnvägen till Uppsala och till någon del till Edsviken norr om Ulriksdal gränsande område. Här syntes de för krigsskolan erforderliga byggnaderna kunna få ett lämpligt läge med tillgång till Edsviken; och jämväl kunde här för krigsskolans elever beredas ett lämpligt övningsområde, varöver krigsskolan kunde förfoga, jämte det skolan naturligtvis även skulle äga att för övningar begagna det stora fältet.

Uti en av föredraganden i fortifikationsdepartementet några dagar senare ingiven promemoria uppgavs följande.

Egendomen Säby innehöle:

Promemoria
angående
egendomen
Säby.

åker	hektar	247,7
tomt- och trädgårdsjord	»	4,2
äng	»	18,7
skogsmark	»	330,9
kärr och mossar	»	11,0
vägar	»	5,9
impedimenter	»	4,0
vatten	»	43,5
Summa hektar		665,9

Egendomen vore väl bebyggd. Dock krävde vissa byggnader reparationer, och en ladubyggnad, som nedblåst, måste nybyggas. Denna nybyggnad drabbade dock ej kronan. Corps de logis med två flygelbyggnader syntes vid besök å platsen vara av god beskaffenhet med stora utrymmen och inredda såsom dylika byggnader till större herrgårdar. Enligt uppgift borde dock några reparationer göras å huvudbyggnaden. Ena flygelbyggnaden vore av arrendatorn uthyrd till en präst. En utmärkt stallbyggnad av sten under plåttak (s. k. herrskapsstall) vore i gott skick, men användes ej såsom stall, utan såsom för-

varingsrum för redskap m. m. En ladugårdsbyggnad med stall och körbana vore i gott skick. Vidare finnes en rättarbostad, tre statbyggnader, en spaunmålsbod, en smedja, en loge, ett redskapsskjul, en såg och en rya samt diverse mindre hus i gott skick, med undantag därav, att taket å logen måste omläggas. Byggnaderna å de till egendomen hörande torpen syntes i gott skick; dock tarvade uthusen till ett torp genomgående reparation.

Fortifikations-
departemen-
tets skrivelse
den 22 novem-
ber 1913.

I skrivelse den 22 november 1913 har arméförvaltningens fortifikationsdepartement anmält, att det med ägaren av Säby den 31 januari 1913 ingångna köpeavtalet förfallit, enär avtalet ingåtts under förutsättning, att tillträdet skulle ske senast den 1 juli 1913, och säljaren icke kunnat förmås att, i avvaktan å erforderliga åtgärder för avtalets godkännande å Kungl. Maj:ts och kronans sida, framskjuta den avtalade tillträdesdagen, med mindre att honom tillförsäkrades högre köpeskillning än den förut till 450,000 kronor bestämda.

Sedan emellertid förnyade underhandlingar inlemts och slutligen enighet uppnåtts, hade emellan ägaren av Säby och fortifikationsdepartementet, under förbehåll av Kungl. Maj:ts godkännande, nytt köpekontrakt den 21 april 1913 upprättats, varigenom frälseäteriet Säby eller Herresta, två mantal, frälsehemmanen Åhlsta nr 1, $\frac{3}{8}$ från ett helt förmedlat mantal, Åhlsta nr 2, 3 och 4, vartdera $\frac{1}{2}$ från ett helt förmedlat mantal, jämte utjord samt skattehemmanet Kalfshälla, ett mantal, med undantag av en till skolhustomt avsöndrad lägenhet om 38,6 ar vid gränsen till Jakobsbergs ägor, försålts till Kungl. Maj:t och kronan för 464,937 kronor 50 öre med tillträdesrätt den 14 mars 1914; och skulle köparen från och med tillträdesdagen övertaga såväl säljarens rättigheter och skyldigheter på grund av ett emellan säljaren och K. V. Th. Printz den 1 april 1906 avslutat kontrakt, varigenom egendomen av Printz mot en avgift av 7,500 kronor årligen arrenderats till den 14 mars 1916, som ock ansvaret för fastigheterna påvilande utskylder och besvär, i den mån sådant ansvar ålåg säljaren. Enligt arrendekontraktet vore arrendatorn skyldig att utan avdrag å arrendeavgiften svara för utskylder och onera, som vilade på fastigheterna.

Å de under Edsberg lydande gårdarna Väsby, Bög och Knista hade år 1903 förelegat ett försäljningsanbud å 636,000 kronor. Efter underhandlingar med särskilda representanter för nuvarande ägaren, Edsbergs fastighetsaktiebolag, hade priset nedbringats till 530,000 kronor, för vilket belopp bolaget enligt kontrakt med fortifikationsdepartementet under förbehåll av Kungl. Maj:ts godkännande till Kungl. Maj:t

och kronan försålt nämnda inom Sollentuna socken belägna frälseegendomar eller Väsby nr 1 och 2, vartdera ett mantal, Bög nr 1, ett mantal samt Knista nr 1 och 2, vartdera ett mantal, med däri inbegripna lägenheten Pommern. Jämväl för detta köp vore tillträdesdagen bestämd till den 14 mars 1914. Säljaren hade dock i detta fall, enligt särskild förbindelse, medgivit att, om Kungl. Maj:ts godkännande ej skulle kunna till sistnämnda dag utverkas, vidhålla försäljningen under en tid av fyra månader därefter eller till den 14 juli 1914, mot det att han erhöle fem procent årlig ränta å köpeskillingen från den 14 mars 1914 till dess köpeskillingen erlades, varemot kronan skulle äga att åtnjuta inkomsterna av fastigheterna under motsvarande tid.

Enligt uppgift av arbetschefen vid rikets allmänna kartverk innehöle fastigheterna Väsby, Bög och Knista tillhopa 554,7 hektar, eller i åker, äng och trädgård och tomter 151,3 hektar, skogsmark, backar, mossar, vägar m. m. 388,4 hektar samt del av sjön Ravaln 15 hektar.

Innan köpen av fortifikationsdepartementet avslutats, hade egendomarna ifråga besiktigats av, bland andra, arméförvaltningens domäntjänsteman och tillsyningsmannen över Järvafältet, vilka båda tillstyrkt inköpen enligt avtalade villkor. Med den kännedom om egendomarna, som fortifikationsdepartementet inhämtat, och de pris, som nu fordrades för fastigheter i Stockholms närhet, vore fortifikationsdepartementet övertygat, att priset för såväl Säby som övriga egendomar vore skäligt, samt ansåge det vara ekonomiskt fördelaktigt att nu förvärva egendomarna, ty uppskov härmed komme helt säkert att föranleda ökade kostnader.

Behovet av egendomarna för Järvafältets utökning torde få anses ådagalagt redan av kommittébetänkandet den 19 maj 1903 och vidare genom artilleri-, fortifikations- och civila departementens skrivelse den 8 mars 1913.

Vid tiden för avgivande av nyssnämnda kommittébetänkande, däri ifrågavarande egendomar förklarades böra ingå i det nya övningsfältet, hade ännu icke förelegat frågan om krigsskolans förflyttning från Karlberg, som nu enligt fortifikationsdepartementets åsikt borde föranleda en väsentlig utökning av Järvafältet, om skolan skulle förläggas inom dess gränser. Såsom i skrivelsen den 8 mars 1913 anförts, borde krigsskolan ej förläggas å Säby ägor, och fortifikationsdepartementet ansåge densamma ej heller böra förläggas inom de nu inköpta Edsbergsgårdarnas ägor, utan syntes, såsom i samma skrivelse framhållits, lämpligaste platsen vara det till en del till Edsviken gränsande området av redan förvärvad mark för övningsfältet. Men på

grund av krigsskolans inkräktande på det nuvarande övningsfältet bordo detta utökas med ett annat område. Därför hade inköpet av nu ifrågasvarande egendomar, på samma gång det påkallats för möjliggörandet av artilleriets skjutövningar å Järvafältet, föranletts av behovet av ny plats med tillhörande övningsområde för krigsskolan, då densamma icke längre kunde vara förlagd på Karlberg. Skolan måste för sin förläggning och sina dagliga övningar hava ensam förfoganderätt över ett visst, ej för knappt tilltaget område, som följaktligen komme att undandragas övriga trupper för deras övningar; varförutom skolan naturligtvis även finge för övningar begagna fältet i övrigt, särskilt vid samövningar med andra trupper.

Då sålunda en utökning av Järvafältet nödvändiggjordes av krigsskolans ditflyttning och denna återigen föranleddes därav, att de förut till skolans förfogande befintliga områden vid Karlberg genom statens järnvägar komme att inkräktas till sådan omfattning, att praktiska militärövningar därstädes snart icke kunde bedrivas, hölle fortifikationsdepartementet före, att ersättning borde lämnas för den skolan sålunda frantagna marken, och ersättningsbeloppet användas för förvärvandet av annan mark. Härigenom syntes medel kunna erhållas för gäldandet av de uti de nu avslutade köpekontrakten bestämda köpeskillingarna ävensom för inköp av de områden vid Barkarby och Kyrkbyn, som i sammanhang med egendomen Säbys införlivande med övningsfältet borde detsamma tilläggas. För inköp av dessa områden, vilka utgjordes av tomter, avsedda för bostadshus, samt av ännu ej inköpta, från Hästa nr:is 1 och 2 avsöndrade tomter torde erfordras omkring 250,000 kronor. Som de medel, riksdagen förut ställt till förfogande för inköp av mark till övningsfältet, vore förbrukade, erfordrades sålunda, efter sammanräkning av sistnämnda belopp och ovan angivna köpeskillingar, i runt tal 1,250,000 kronor, vilket belopp betydligt understege värdet av Karlbergs kungsgårds mark.

Fortifikationsdepartementet hemställde därför, det Kungl. Maj:t täcktes *dels* vidtaga åtgärder för beredandet av tillgångar till belopp av 1,250,000 kronor för inköp av nämnda fastigheter och annan till detsamma och till förut av kronan inköpta områden gränsande mark för att tilläggas övningsfältet, varvid fortifikationsdepartementet ville till Kungl. Maj:ts bedömande framställa, huruvida icke erforderliga tillgångar kunde beredas genom vederlag för mark vid Karlberg, som komme att frantagas krigsskolan, *dels* godkänna berörda köpekontrakt samt bemyndiga fortifikationsdepartementet att fullfölja köpeavtalen *dels* ock förordna, att de inköpta fastigheterna skulle tilläggas Järvafältet.

I särskilda skrivelser den 27 december 1913 har emellertid dåvarande departementschefen anmodat

dels inspektören för artilleriet att avgiva yttrande, huruvida genom ifrågavarande markförvärv de till fjärde arméfördelningen hörande artilleritruppförbandens ävensom Upplands artilleriregementes skjutövningar över huvud kunna förläggas till Järvafältet, samt, för den händelse så skulle vara förhållandet, huruvida artilleriets nuvarande skjutfält vid Marma vidare behöver tagas i anspråk för artilleriets räkning,

dels ock fortifikationsdepartementet att, efter inhämtande av yttrande från inspektören för militärläroverken angående behovet av att till annan plats förflytta krigsskolan å Karlberg ävensom beträffande omfattningen av de vid en dylik förflyttning för krigsskolan erforderliga markförvärv och byggnader, inkomma med utredning, huruvida de medel, som vid en upplåtelse för annat statsändamål, respektive försäljning av krigsskolans nuvarande områden vid Karlberg, kunna beräknas inflyta, komma att bli tillräckliga icke blott för nödiga markförvärv för krigsskolan å dess nya förläggningsort utan jämväl för uppförandet därstädes av de för skolan erforderliga byggnader.

I skrivelse den 3 januari 1914 har inspektören för artilleriet anført följande.

»Genom förvärvandet av egendomen Säby samt gårdarna Knista, Bög och Väsby skulle övningsfältet komma att få de gränser i norr och väster, som föreslagits i det underdåniga betänkande om förslag angående försäljning av norra Djurgården m. m., som 1903 avgavs av den av Kungl. Maj:t för sådant ändamål tillsatta kommittén.

Gränsen i söder kan däremot numera icke bli den då föreslagna. Men om, såsom nu är föreslaget, vissa delar, vilka ännu kunna förvärfvas av det område, som söderifrån skjuter in mellan Säby och det nuvarande övningsfältet, ävensom ännu ej förvärfvade, ehuru inom övningsfältets nuvarande gränser belägna, Hästatomter inköpas, anser jag, att övningsfältet kan utnyttjas som skjutfält för artilleriet. Ifrågavarande markförvärv äro emellertid alldeles nödvändiga härför, ty områdena öster om Barkarby samt öster och norr om Kyrkebyn vid Järfälla ävensom Hästatomterna gå så långt in i övningsfältet, att man icke kan undvika att skjuta över desamma, om skjutning skall äga rum norrut från höjderna vid Barkarby och Hjulsta eller från övningsfältets östra delar mot Säby. Och utan möjligheter att utföra skjutningar från dessa platser i angivna riktningar kan övningsfältet ej

Artilleri-
inspektörens
skrivelse den
3 januari
1914.

lämpligen utnyttjas som skjutfält för artilleriet. Förvärvas däremot dessa områden, anser jag, att man med fältartilleriets truppförband kan utföra alla de skjutningar, som erfordras.

Vad positionsartilleriet åter beträffar, erfordras ofta nog för detsamma, att skjutningar utföras på så stora avstånd och under sådana förhållanden, att de icke alla lämpligen kunna förläggas till Järhafältet, under det att detta däremot är förhållandet med Marma skjutfält, vilket under alla förhållanden icke kan undvaras för artilleriets skjutningar. Marma är nämligen det enda av alla skjutfälten, där skjutningar kunna utföras på de största avstånd. Där finnes en skottlinje av över 9,000 meter, vilken för inskjutning av kanoner är ovillkorligen nödvändig, under det att man såväl å Järhafältet som å övriga skjutfält är begränsad till skottvidder på i allmänhet omkring 3,500 meter eller i undantagsfall något mera. På grund härav anser jag, att Marma skjutfält allt framgent behöver tagas i anspråk för artilleriets räkning, och att positionsartilleriets skjutningar till stor del fortfarande böra förläggas dit, även om vissa av desamma kunna äga rum å Järhafältet.

Av vad jag ovan anfört angående möjligheterna för fältartilleriet att utföra sina skjutningar å Järhafältet, om detsamma utvidgas enligt nuvarande förslag, framgår, att Svea artilleriregemente där kan utföra samtliga sina skjutningar, vilket naturligtvis även skulle vara fallet med Upplands artilleriregemente, för så vitt tiderna för skjutningarnas utförande kunde på lämpligt sätt fördelas mellan regementena, ty man kan ej förutsätta, att bägge regementena samtidigt skola kunna utföra sina skjutningar därstädes. Men genom en dylik tidsfördelning komme Svea och Upplands artilleriregementen att inkräkta på varandras övnings-tider, vilket särskilt under repetitionsövningarna är menligt, något som erfarenheten från nuvarande förhållanden jämväl bestyrker. Härtill kommer dessutom, att för Upplands artilleriregemente fordras förläggning till Järhafältet under skjutperioden. Jag anser fördenskull fördelaktigast, att endast en del av Upplands artilleriregementes skjutningar beräknas framdeles bliva förlagda till Järhafältet, under det att de övriga fortfarande förbliva å Marma.»

Inspektören
för militär-
läroverken om
behovet av
krigsskolans
förflyttning.

Inspektören för militärläroverken har i skrivelse den 13 januari 1914 förklarad, att det visserligen icke funnes något omedelbart förestående behov att flytta krigsskolan från Karlberg, men att sådant dock snart nog skulle kunna uppstå. Det vore väl ej heller uteslutet utan fastmer torde det böra förutses, att statens järnvägar framdeles komme att göra större

intrång på krigsskolans område ävensom att stadens utveckling åt detta håll säkerligen komme att giva krigsskolans områden vid Karlberg så stort värde, att en förflyttning även av detta skäl kunde bliva önskvärd. Inspektören för militärläroverken ansåge således, att inom en ej alltför avlägsen framtid det kunde bliva erforderligt att flytta krigsskolan från Karlberg och att i så fall förflyttningen närmast borde tänkas äga rum till övningsfältet vid Järva, närmare angivet till den del av övningsfältet, som låge norr om Ulriksdal. Detta borde redan nu beaktas, då möjlighet till utvidgning av övningsfältet på rimliga villkor förefunnnes, vilken utvidgning i händelse av krigsskolans förflyttning bleve synnerligen önskvärd och med hänsyn till skolans behov av plats för sina särskilda övningar nödvändig. Ett enligt nuvarande plan utvidgat övningsfält komme dock att lämna erforderligt utrymme även för dessa övningar. I avseende å behovet av byggnader komme att erfordras först minst lika mycket av bostads- och undervisningslokaler, som krigsskolan för närvarande disponerade, men därutöver även bostadslokaler för den lärare- och befälspersonal, som på grund av det avlägsna läget ej längre lämpligen skulle kunna bo i Stockholm.

I skrivelse den 22 januari 1914 har fortifikationsdepartementet anført, att krigsskolans nuvarande områden vid Karlberg omfattade omkring 100 hektar och att, då krigsskolan väl för utbildning av officerare näppeligen kunde hava väsentligt mindre övningsområde än ett regemente, det nu till skolans förfogande befintliga området torde vara för litet och i allt fall det minsta möjliga. Det syntes icke fortifikationsdepartementet lämpligt, att krigsskoleelevernas övningar på grund av ett redan nu synnerligen knappt utrymme icke skulle kunna bedrivas på ett fullt rationellt sätt; och de av inspektören för militärläroverken berörda förhållanden komme otvivelaktigt snart nog och tidigare än inspektören möjligen tänkt att verka därhän, att krigsskolans fortsatta förläggning å Karlberg vore både oklok och från statssynpunkt i dubbelt avseende ändamålslös. Om nämligen krigsskolan och statens järnvägar fortfarande skulle konkurrera om mark och trängas med varandra å Karlbergs begränsade område, bleve båda lidande och varken skolans eller järnvägarnas intressen kunde fullt tillgodoses. Därför ansåge fortifikationsdepartementet det vara av synnerlig vikt att icke lämna obegagnat det gynnsamma tillfälle, som nu erbjöde sig, att kunna tillgodose krigsskolans behov av annan lämplig förläggningsplats och i sammanhang därmed ett tillräckligt övningsområde. Det område vid Ulriksdal, delvis gränsande till Edsviken,

Fortifikations-
departe-
mentets skri-
velse den 22
januari 1914.

som enligt fortifikationsdepartementets förslag skulle tillkomma krigsskolan ensamt såsom handexercisfält, som icke inskränktes av någon skjutbaneanläggning, kunde utsträckas till omkring 120 hektar, vartill sedan komme den för skolan beaktansvärda förmånen att dessutom hava omedelbar tillgång till stockholmsgarnisonens gemensamma övningsfält; detta allt under förutsättning, att de av fortifikationsdepartementet i dess skrivelse den 22 november 1913 anmälda fastighetsköpen godkändes.

Uppförandet av ett nytt etablissemang för krigsskolan hade av arkitekten Erik Josephson beräknats till en kostnad av omkring 2,500,000 kronor. Beräkningen vore icke gjord efter ritningar eller närmare bestämda förslag, men Josephson, vilken såsom biträde åt fortifikationsdepartementet vore väl förtrogen med militära byggnadsföretag, hade tagit del av vad inspektören för militärläroverken anfört i fråga om erforderligt utrymme för undervisnings- och bostadslokaler samt där-efter, med hänsyn till utrymmet i den nuvarande krigsskolan och den av inspektören avsedda ökning därav, gjort beräkningarna efter den kubikmassa, som de nya byggnaderna skulle komma att omfatta.

I sin förberörda skrivelse den 22 november 1913 hade fortifikationsdepartementet beräknat för markförvärv 1,250,000 kronor. Lades här-till det av arkitekten Josephson för uppförandet av de för skolan er-forderliga byggnader beräknade beloppet 2,500,000 kronor, bleve det belopp, som erfordrades, 3,750,000 kronor.

För att utröna, huruvida för gäldandet av nämnda belopp de medel, som kunde beräknas inflyta för krigsskolans nuvarande områden vid Karlberg, komme att bliva tillräckliga, hade fortifikationsdepartementet ansett nödvändigt att låta värdera nämnda områden genom sakkunniga, vartill departementet valt majoren vid fortifikationen A. G. Norinder, kaptenen vid väg- och vattenbyggnadskåren Ingemar Peterson och byggmästaren N. P. Althin. Enligt deras utlåtande hade ifrågavarande områden ett värde av 9,475,000 kronor och sålunda vida överstigande det belopp, som erfordrades för de föreslagna egendomsköpen och för ett nytt krigsskoleetablissemang. Vidkommande värderingsmännens ut-låtande hade fortifikationsdepartementet ej något att däremot erinra; och ville departementet framhålla, att värderingsmännen, som vid för-rättningen »tagit hänsyn till alla de faktorer, som inverka på prisbild-ningen», såsom sådan faktor räknat »uppskattning av tiden för en exploatering av de skilda områdena och härigenom uppkommande ränteförluster», som från det nuvarande värdet avdragits. Vid sådant för-hållande och vid beaktande av de senare årens värdestegring å mark i

och invid Stockholm, torde ej kunna befaras, att värderingsmännens slutsumma vore för hög. Fastmera kunde antagas, att vid försäljning ett högre belopp skulle erhållas, vilket bestyrktes, bland annat därav, att för bruttoarealen av det intill Karlberg liggande Rörstrandsområdet angivits ett pris av 80 kronor kvadratmetern, under det att det högsta priset för kvadratmeter mark, tillhörande Karlberg, av värderingsmännen satts till 20 kronor.

Då frågan om inköp av egendomen Säby i enlighet med det den 21 april 1913 upprättade köpekontraktet icke hann föreläggas riksdagen innan dess upplösning, har fortifikationsdepartementet sökt få tillträdesdagen och tiden för köpeskillingens likviderande framflyttade. Det har emellertid icke lyckats departementet att få berörda tider framflyttade längre än till den 1 juli 1914 och har säljaren härför betingat sig en ökning av köpeskillingen med 5 % årlig ränta därå från den 14 mars 1914 till den 1 juli samma år, vadan köpeskillingen sålunda skulle komma att uppgå till 471,718 kronor 75 öre. I överensstämmelse härmed samt i övrigt på förut gällande villkor har nytt avtal den 5 mars 1914 upprättats, i sammanhang varmed det förut ingångna avtalet annullerats. Härom har fortifikationsdepartementet den 10 mars 1914 gjort vederbörlig anmälan.

Giltighetstiden för kontraktet ang. egendomen Säby utsträcker.

I anledning av den väckta frågan om krigsskolans förflyttning från Karlbergs kungsgård anmodade jag fortifikations- och civila departementen att, därest departementen ansåge denna kungsgård böra kronan avhändas, inkomma med utredning och förslag i ämnet.

Arméförvaltningens fortifikations- och civila departementa yttrande angående försäljning av Karlberg.

Till svar härå hava nämnda departement i skrivelse den 7 april 1914 dels erinrat, hurusom fortifikationsdepartementet i skrivelsen den 22 januari 1914 förklarar sådan förflyttning snart nog kunna bli nödvändig dels ock vidare anfört följande.

Om krigsskolan komme att flyttas från Karlbergs kungsgård, ansåge fortifikations- och civila departementen, att kronan borde försälja den av krigsskolan disponerade marken, nämligen utom själva kungsgården jämväl den därunder lydande s. k. Solnaskogen samt det område av lägenheten Stenbrottet, som genom kungl. brev den 12 december 1913 upplåtits till krigsskolan såsom ersättning för beredandet av byggnadsplats för statens järnvägars kontorsbyggnad vid Tomtebodan. Från försäljning syntes böra undantagas de delar av marken, vilka kunde er-

fordras för statens järnvägar, som dock borde därför utgiva skälig ersättning till lantförsvaret. I vad mån jämväl befintliga byggnader skulle försäljas, torde icke nu böra avgöras. Enligt vad departementen inhämtat, hade tillsatta kommitterade för avgivande av förslag till inhysande av särskilda statsinstitutioner för avsikt föreslå, att kungsgårdens slottsbyggnad och tilläventyrs några andra byggnader måtte reserveras för visst ändamål. Även om slottsbyggnaden icke skulle komma att användas för något särskilt behov, syntes densamma icke böra avyttras utan jämte lämpligt tomtområde bibehållas såsom ett historiskt minnesmärke. De av övriga byggnader, som icke komme till användning för statens räkning, borde däremot enligt departementens mening försäljas, och detta under villkor att de bortflyttades från byggnadsplatsen, så vida ej samtidigt byggnadsplatsen kunde till samma köpare försäljas. Det syntes nämligen departementen vara i ekonomiskt avseende mera fördelaktigt att försälja marken såsom tomter för bostadshus än att fästa huvudvikten vid nu befintliga, för annat ändamål avsedda byggnader. Men med sådan dispositionsplan kunde något avsevärt pris ej beräknas för byggnaderna.

Enligt av särskilda sakkunniga verkställd värdering hade den av krigsskolan disponerade marken ett nuvarande saluvärde av 9,475,000 kronor, häri icke inberäknat ovannämnda genom brevet den 12 december 1913 upplåtna del av lägenheten Stenbrottet, men väl däremot byggnadsplatsen för statens järnvägars kontorsbyggnad vid Tomtebodan. Liksom fortifikationsdepartementet för sin del förut tillkännagivit, hade civila departementet ej heller något att erinra mot vad värderingsmännen anfört; och ansåge båda departementen de för värderingen angivna grunderna vara riktiga och hållbara, varför departementen anslöte sig till berörda utlåtande och återopade detsamma såsom utredning i försäljningsfrågan med det tillägg, att de angivna värdena, som även om merberörda del av Stenbrottet icke hade samma värde som nämnda byggnadsplats, i allt fall måste anses snarare för låga än för höga, måtte vid beslut om försäljning bestämmas såsom minimipris.

Beträffande tiden för försäljningen bleve denna beroende av tiden för krigsskolans förflyttande. Väl hade i fråga härom olika meningar yttrats, men alla syntes motse, att flyttning förr eller senare måste äga rum. Åberopande vad fortifikationsdepartementet härutinnan i skrivelsen den 22 januari 1914 anfört, ville departementen såsom sin mening uttala, att försäljningen av kungsgårdens områden borde taga sin början omedelbart efter det flyttningen av krigsskolan försiggått, så att de stora värden, som skolans nuvarande områden representerade,

ej måtte ligga såsom dött kapital utan på ett ekonomiskt sätt tillgodo-göras. Fördensskull borde, enligt departementens åsikt, förberedande åtgärder härför i tid vidtagas, så att formella hinder för försäljningens igångsättande, så snart skolan flyttats, ej måtte förefinnas. I sådan avsikt ville departementen underställa Kungl. Maj:ts prövning, huruvida icke frågan om krigsskolans förläggande å annan plats och i sammanhang därmed frågan om försäljning av de till Karlbergs kungsgård hörande områden redan nu borde upptagas.

Såsom fortifikationsdepartementet i skrivelsen den 22 november 1913 anfört och jämväl i sin merberörda skrivelse den 22 januari 1914 vidrört, hade fortifikationsdepartementet med de under förbehåll av Kungl. Maj:ts godkännande uppgjorda avtalen angående inköp av Säby med flera egendomar i Järfälla socken avsett, bland annat, att kunna bereda plats för krigsskolan och övningsfält för densamma å Järvafältet. Genom nämnda inköp skulle nämligen fältet erhålla den utvidgning, att inom detsamma för krigsskolan kunde avses ett lämpligt område såsom hand-exercisfält, varjämte krigsskolan komme att erhålla förmånen av ome-bar tillgång till Stockholmsgarnisonens gemensamma övningsfält samt dess elever sålunda kunna få samövningar med trupper av de särskilda vapenslagen. Det av fortifikationsdepartementet till upplåtelse åt krigsskolan förordade område, innehållande omkring 120 hektar, vore beläget norr om Ulriksdals kungsgård med gräns till en del av Edsviken. Civila departementet hade för sin del icke något att erinra mot krigsskolans flyttning och förläggning till nämnda område.

Såsom förberedande åtgärd för försäljning av Karlbergsområdena vore ock att beakta inhämtandet av riksdagens medgivande därtill; och ansåge departementen, att proposition härom borde avlåtas redan till nästinstundande riksdag.

Beträffande dispositionen av de belopp, som inflöte genom försäljningen, ansåge departementen, att därav borde, på sätt i chefens för lantförvarsdepartementet skrivelse den 27 december 1913 förutsatts och i fortifikationsdepartementets skrivelse den 22 januari 1914 omförmälts, få användas vad som erfordrades för ytterligare markförvärv för Järvafältet och för uppförandet av erforderliga byggnader för krigsskolan, tillsammans beräknat till 3,750,000 kronor, samt att därutöver inflytande försäljningsmedel borde efter avdrag av försäljningskostnader ingå till den under statskontorets förvaltning ställda fond, benämnd lantförsvarets fond för byggnader och andra försvarsändamål, från vilken fond medel ej finge tagas i anspråk utan riksdagens medgivande.

De medel, som erfordrades för nyssberörda markförvärv, ansåge departementen böra, i enlighet med vad av fortifikationsdepartementet i skrivelsen den 22 november 1913 föreslagits, förskjutas för att framdeles ersättas av försäljningsmedlen. Då det härför erforderliga beloppet först efter längre tid torde bliva tillgängligt, syntes förskottet icke böra bestridas av arméförvaltningen utan av statskontoret.

Om utförandet av försäljningen torde Kungl. Maj:t, sedan frågan därom blivit avgjord, särskilt förordna. Departementen ansåge sig dock redan nu böra såsom sin mening uttala, att stadsplan och tomtindelning av områdena borde förut uppgöras, samt att försäljningen borde ske tomtvis och anförtros antingen åt djurgårdskommissionen eller under fortifikationsdepartementets överinseende åt särskild försäljningsman.

Vad anginge uppförandet å Järvafältet av nytt etablissemang för krigsskolan, vore departementen nu ej i tillfälle att därtill avgiva fullständigt förslag, men ansåge departementen denna fråga böra framdeles underställas Kungl. Maj:ts och riksdagens prövning, sedan definitivt beslut om skolans flyttning från Karlberg blivit fattat. De för det nya skoletablissemangets uppförande erforderliga medel torde även böra förskottsvis bestridas, i den mån tillgångar för ändamålet ej vid tiden för uppförandet kunde vara att tillgå från lantförsvarets fond för byggnader och andra försvarsändamål.

På grund av vad sålunda anförts hemställde fortifikations- och civila departementen, det Kungl. Maj:t täcktes i proposition föreslå riksdagen medgiva,

att den nu å Karlbergs kungsgård förlagda krigsskolan måtte å tid, som framdeles bestämdes, förläggas till Järvafältet och åt densamma upplåtas visst å karta utmärkt område,

att såväl den av krigsskolan nu disponerade marken, nämligen Karlbergs kungsgård och den därunder lydande s. k. Solnaskogen samt det till skolan upplåtna området av lägenheten Stenbrottet, som de krigsskolans byggnader, vilka ej kunde annorstädes eller för annat ändamål för statens räkning användas, måtte försälas i delar till pris, så beräknat, att köpesumman för hela egendomen ej komme att understiga 9,475,000 kronor,

att inflytande försäljningsmedel måtte tagas i anspråk för täckandet av kostnader för inköp av ytterligare mark för Järvafältet och, efter prövning av blivande förslag, för uppförandet av erforderliga nya byggnader för krigsskolan samt i övrigt ingå till lantförsvarets fond för byggnader och andra försvarsändamål,

samt att de för nämnda markförvärv erforderliga medel, 1,250,000

kronor, måtte, i avvaktan å inflytande försäljningsmedel till nämnda belopp, efter Kungl. Maj:ts beprövande av statskontoret förskjutas av tillgängliga medel.

Hörd över berörda hemställan har domänstyrelsen den 22 april 1914 förklarat sig icke hava något att erinra mot den ifrågasatta försäljningen men ansett, att köpeskillingarna för de delar av den s.k. Solnaskogen och lägenheten Stenbrottet, som komma att försäljas, böra tillgodoföras domänfonden; och har styrelsen till stöd för denna sin åsikt om dispositionen av inflytande försäljningsmedel åberopat dels kungl. brevet den 26 januari 1894, varigenom Solnaskogen blivit ställd under skogsstatens vård och förvaltning, dels kungl. breven den 10 juni 1910 angående markupplåtelse från den s. k. Solnaskogen och den 12 december 1913 angående upplåtelse från den s. k. Solnaskogen av mark för en statens järnvägars byggnad m. m., dels ock chefens för lantförsvarsdepartementet ämbetsskrivelse till domänstyrelsen den 25 april 1902, däri meddelats, bland annat, att chefens för krigsskolan vid Karlberg dispositionsrätt över Karlbergs kungsgård, enligt arméförvaltningens uppfattning, numera endast omfattade rättigheten att begagna marken för tillämpningsövningars behöriga bedrivande ävensom att, efter utsyning i föreskriven ordning, erhålla virke för kungsgårdens behov.

Domänstyrel-
sens yttrande
angående för-
valtningen av
Karlberg.

Enligt föreliggande förslag skulle till Järvafältet förvärvas dels egendomen Säby om 665,9 hektar, dels de under Edsberg lydande fastigheterna Väsby, Bög och Knista om tillhopa 554,7 hektar, dels ock en del områden vid Barkarby och Kyrkbyn samt från Hästa nr 1 och 2 avsondrade tomter.

Departements-
chefen.

I fråga om sist nämnda områdens och tomters försäljning till kronan finnes intet köpekontrakt upprättat, utan meningen vore att söka förvärva dem under hand eller eventuellt genom expropriation; och hava kostnaderna härför uppskattats till 250,000 kronor.

Däremot har enligt preliminärt köpekontrakt, som är för säljaren bindande till den 1 juli 1914, egendomen Säby till kronan försålts för en köpeskillning av 471,718 kronor 75 öre, och enligt preliminärt köpekontrakt, som är för säljaren bindande till den 14 juli 1914, hava fastigheterna Väsby, Bög och Knista till kronan försålts för 530,000 kronor — ränta oberäknad.

Sammanlagda kostnaderna för ifrågavarande markförvärv skulle således uppgå till det betydande beloppet av 1,251,718 kronor 75 öre,

utom viss ränta, eller lämpligen avrundat till 1,275,000 kronor. Det oaktat anser jag mig böra förorda dessa markförvärv, då de ju endast innebära ett fullföljande av de för 1905 års riksdag framlagda planerna i fråga om Järvafältet. Därigenom skulle för övrigt icke blott fältartilleriet erhålla tillräckligt långa skottlinjer för att kunna bedriva sina skjutövningar å Järvafältet, utan även möjlighet beredas att inom dess gränser rymma jämväl etablissemang och övningsfält för krigsskolan.

Av krigsskolans nuvarande område å Karlbergs kungsgård måste redan inom de närmaste åren åtskilliga upplåtelser äga rum till statens järnvägar — upplåtelser, som kunna komma att verka ganska olägligt för krigsskolans verksamhet. Skolans nuvarande etablissemang är ock i åtskilliga avseenden så bristfälligt, att för den händelse skolan kommer att kvarbliva å sin nuvarande plats, ändringsarbeten till betydande belopp måste verkställas. Under sådana omständigheter torde klok för-tänksamhet kräva, att förberedande åtgärder för krigsskolans förflyttning icke längre uppskjutas.

Jag delar därför fortifikations- och civila departementens åsikt, att redan nu bör äskas riksdagens medgivande till krigsskolans förflyttande till Järvafältet och till att den åt krigsskolan för närvarande upplåtna mark må kronan avhändas. Härvid torde dock böra undantagas icke blott, såsom nämnda departement ansett, de delar av samma mark, vilka med därå befintliga byggnader enligt Kungl. Maj:ts beprövande böra bibehållas för visst ändamål, utan även de delar, som finnas böra över-låtas till statens järnvägar.

Av den mark, som sålunda skulle kronan avhändas, måste, likasom förut i dylika fall skett, en del beräknas bliva upplåten utan ersättning, nämligen allt vad som därav enligt en blivande stadsplan kan komma att erfordras till gator, torg och allmänna platser ävensom angränsande vattenområde. Återstoden kan emellertid försäljas, och torde å Kungl. Maj:t överlämnas att bestämma sättet härför, sedan stadsplan och tomt-indelning för Karlbergsområdet fastställts.

I fråga om försäljningen hava fortifikations- och civila departemen-ten föreslagit ett minimipris av 9,475,000 kronor, eller det av särskilda sakkunniga vid värdering åsatta beloppet. Härvid hava emellertid nämnda departement utgått från att även statens järnvägar skulle efter tomtpris ersätta den mark, som komme att till statens järnvägar över-låtas. Då likväl, på sätt jag redan anfört, frågan om dessa områden icke i detta sammanhang skulle blive föremål för något positivt beslut, torde icke heller nu lämpligen kunna angivas något visst minimipris för återstående del av den för närvarande åt krigsskolan upplåtna mark.

De sakkunnigas värdering synes mig dock så låg, att försäljningen under alla omständigheter kan beräknas inbringa det av dem angivna beloppet; och särskilt anser jag mig böra framhålla, att de sakkunniga, enligt vad deras utlåtande giver vid handen, tagit hänsyn till nödvändigheten att med hänsyn till en blivande stadsplan avsätta vissa arealer ej blott till gator utan även till öppna platser och andra allmänna ändamål samt därför hava beräknat berörda arealer icke lämna någon försäljningsinkomst utan snarare förorsaka utgift.

Av de inflytande försäljningsmedlen böra naturligtvis i första hand gäldas omkostnaderna för själva försäljningen ävensom utgifterna för ordnandet av gator, torg och allmänna platser (de sakkunniga hava vid värderingen tagit hänsyn till prisbildningen med avseende å kostnaderna för erforderliga väg- och gatuarbeten). Vidare torde på sätt fortifikations- och civila departementen anført av försäljningsmedlen böra gäldas dels kostnaderna för ovan nämnda markinköp till Järvafältet, 1,275,000 kronor, dels ock det här ovan approximativt till 2,500,000 kronor upptagna belopp, som framdeles kan av riksdagen beviljas till uppförande av nytt etablissemang för krigsskolan.

I fråga om återstoden av försäljningsmedlen hava nyss nämnda departement föreslagit, att densamma skall tillgodoföras lantförsvarets fond för byggnader och andra försvarsändamål, varemot domänstyrelsen förklarar, att köpeskillingarna för de delar av Solnaskogen och lägenheten Stenbrottet, som komma att försälgas, böra tillgodoföras domänfonden. Under överläggning med statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet har jag emellertid kommit till den åsikt, att med hänsyn till de stora krav, som lantförsvaret för närvarande ställer på statsverket, domänfonden icke lämpligen bör tillgodoföras mera av ifrågavarande försäljningsmedel än som utgör det kapitaliserade värdet av de inkomster, som domänfonden hittills årligen haft av nyss nämnda delar av Solnaskogen och lägenheten Stenbrottet. Då dessa inkomster, enligt vad, på begäran, domänstyrelsen i skrivelse den 5 maj 1914 meddelat, utgjort 1,435 kronor för år 1912 och 1,730 kronor för år 1913, skulle sålunda domänfonden, om hänsyn toges till sistnämnda inkomstbelopp, ej tillgodoföras mera än 43,250 kronor.

I avvaktan på att försäljningsmedlen skola bliva för Kungl. Maj:t tillgängliga, torde kostnaderna för markinköpen till Järvafältet samt för ordnandet av gator, torg och allmänna platser böra av statskontoret förskjutas för att framdeles ersättas av berörda medel.

På grund av vad jag sålunda anført hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen medgiva,

att den nu å Karlbergs kungsgård förlagda krigsskolan må å tid, som framdeles bestämmes, förläggas till Järvafältet,

att den av krigsskolan nu disponerade marken — Karlbergs kungsgård och den därunder lydande s. k. Solnaskogen samt det till krigsskolan upplåtna området av lägenheten Stenbrottet — må — med undantag av de delar därav, vilka med därå befintliga byggnader böra enligt Kungl. Maj:ts beprövande bibehållas för visst ändamål eller som finnas böra överlätas till statens järnvägar — kronan på det sätt avhändas, att därav kostnadsfritt upplätas de delar, som enligt en blivande stadsplan erfordras till gator, torg och allmänna platser ävensom angränsande vattenområde, samt att de återstående delarna försäljas i den ordning, Kungl. Maj:t bestämmer,

att av de inflytande försäljningsmedlen må icke blott gäldas kostnaderna för själva försäljningen och utgifterna för ordnandet av gator, torg och allmänna platser utan även tagas i anspråk dels 1,275,000 kronor för här ovan närmare angivna markförvärv till Järvafältet dels ock det belopp, som framdeles kan av riksdagen beviljas till uppförande av nytt etablissemang för krigsskolan,

att återstående försäljningsmedel må, sedan 43,250 kronor tillgodoförts domänfonden, ingå till lantförsvarets fond för byggnader och andra försvarsändamål, samt

att, i mån av behov, de medel, som erfordras till gäldande av kostnaderna för nämnda markförvärv till Järvafältet, högst 1,275,000 kronor, ävensom till bestridande av kostnaderna för ordnande av gator, torg och allmänna platser, må efter Kungl. Maj:ts beprövande av statskontoret förskjutas av tillgängliga medel.»

Till denna, av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen lämna nådigt bifall; och skulle till riksdagen avlätas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ex protocollo:

Kurt Belfrage.